

KUTATÁSI ZÁRÓJELENTÉS

A Monarchia utódállamainak két világháború közötti államberendezkedése

Nyilvántartási szám: 76472

Időtartam: 2009. január 1 - 2013. január 31.

A kutatási programnak a projektvezető személyében (Szabó István) egy résztvevője volt. A kutatási eredmények elsősorban publikációkban, konferenciák szervezésében, konferenciákon tartott előadásokban, könyvtárfejlesztésben és az egyetemi oktatás fejlesztésében testesültek meg.

A kutatási program négy éve alatt, annak tárgykörében 22 publikáció jelent meg (pontos felsorolását az I. számú melléklet tartalmazza), amelyek között egy magyar nyelvű könyv található. Ez kifejezetten a Monarchia egyik utódállamának, Ausztriának az 1918 utáni államszervezetét tárgyalja. A 22 említett publikációból nyolc darab az idegen nyelvű tanulmány, amelyek közül öt külföldön (kettő Németországban, kettő Lengyelországban, egy Portugáliában), három pedig Magyarországon jelent meg.

Mivel a kutatási téma elég szűk keresztmetszetű volt, szükséges, hogy annak a publikációk tartalmával való összefüggéséhez magyarázatot fűzzek. Ezek kb. 40%-a az, amely térben (O-M-M utódállama) és időben (1920-1944/1946) teljes egészében kapcsolódik a kutatási program címéhez. [I. számú melléklet 1, 7, 9, 18, 19, 20, 21, 22. pont alatt feltüntetett publikációk]. Hat olyan tanulmány van, amely térben lefedi a témát (O-M-M utódállama), kronológiailag is érinti a két világháború közötti államszervezeti intézményeket, de az idősíkot ennél jobban kitágítja. [I. számú melléklet 3, 5, 6, 11, 15,¹ 16. pont alatt feltüntetett publikációk] A többi tanulmány vagy magával az Osztrák-Magyar Monarchia időszakával, vagy az utódállamok második világháború utáni államszervezeti kérdéseivel foglalkozik. Egy a német egység létrejöttével kapcsolatos cikket is feltüntettem [I. számú melléklet 12. pont], amely Osztrák-Magyar Monarchia kialakulásával kapcsolatos. A „kolozsvári házasság” című tanulmány [I. számú melléklet 13. pont] pedig 1867 és 1938 közötti időszakból az osztrák és a magyar házassági jog ütközéseit vizsgálja, amelynek gyökerei azonban az állampolgársági jogból eredtek.

A publikációkhoz még annyit, hogy a jegyzékben szereplőkön túl *még van három, kifejezetten a kutatási témához kapcsolódó, megjelenés alatt álló tanulmányom.* Olaszországban egy a két világháború közötti magyar parlamentet tárgyaló, Ausztriában egy az 1918-as magyar alkotmányos átalakulásokat, idehaza pedig az 1920-as nemzetgyűlési választásokat tárgyaló tanulmány.

¹ „A felségsértés tényállása a Csemegi-kódexben” című tanulmány az államfő büntetőjogi védelmével foglalkozik 1878 és 1944 között.

A közölt publikációk nem a teljes publikációs tevékenységemet jelentik, csak azokat, amelyek témával valamilyen módon összefüggésbe hozhatók.

Érdemes ezután a kutatási program keretében szervezett három konferenciára kitérni (lásd II. számú melléklet), amelyek közül kettő nemzetközi konferencia volt. Előjáróban hozzá kell fűzni, hogy a konferenciákon elhangzott előadások nem mindegyike kapcsolódott a kutatási program témájához, a konferenciák nagyobb részét ugyanis más támogatók fedezték, s az általuk „finanszírozott” előadókat is be kellett illeszteni a programba. De ennek ellenére a kutatási programmal jelentős átfedések voltak, s természetesen a hangsúlyt ezekre fektetem.

A 2010 tavaszán az államfőről szóló nemzetközi konferencián (II/1. pont) két előadás érintette az osztrák, kettő a lengyel egy a jugoszláv, négy pedig a magyar államfői intézmény két világháború közötti helyzetét. Ez összesen kilenc kapcsolódó előadás volt. Még két külföldi előadás a német államfő jogállását tárgyalta, amely az 1929-es alkotmánynovellán keresztül az osztrákra volt jelentős hatással. A 2011 novemberében, a szövetségi államszerveződések tárgykörében szervezett nemzetközi konferencián két előadás szólt az osztrák szövetségi szerveződéséről, egy a jugoszlávról, egy Jászi Oszkár Magyarországra vonatkozó föderális elképzeléseiről, egy pedig kifejezetten az Osztrák-Magyar Monarchia államiságáról. A 2012 júniusában szervezett, az államfői intézményt tárgyaló konferencia elsősorban a magyar államfői intézménnyel foglalkozott. Jómagam viszont a román elnöki tisztségről írtam.

A kutatási program keretében 16 konferencia előadást tartottam, amelyből 11 volt nemzetközi konferencia. [A konferencia előadások pontos adatait a III. számú melléklet tartalmazza.] A külföldi konferenciák közül egy-egy volt Portugáliában, Spanyolországban, Olaszországban, Ausztriában, Lengyelországban és Csehországban, öt pedig itthon, Magyarországon. A nemzetközi konferencia előadások elsősorban magyar alkotmánytörténeti témákkal foglalkoznak, elvéve tételes magyar alkotmányjoggal. Az alkotmánytörténeti témák pedig alapvetően a két világháború közötti időszakot érintették.

Nem elhanyagolható eredmény az sem, hogy a kutatási támogatás segítségével a témakörben kisebb szakkönyvtárat sikerült kiépíteni. A közép-európai államok XX. századi alkotmánytörténetéről, kisebb részben tételes alkotmányjogáról mintegy 100 külföldi szakkönyvet sikerült megvásárolni.

A kutatási programból származó eredményeket az egyetemi oktatásban is igyekszem hasznosítani. Összehasonlító alkotmánytörténet címmel írtam egy 50 oldalas *tansegédletet*. Az Andrássy Gyula Német Nyelvű Egyetem Interdiszciplináris Doktori Iskolájában „Staatsorganisation der mitteleuropäischen Staaten 1918-1938” [„A közép-európai államok államszervezete 1918-1938”] címmel tartottam egy 15 órás kurzust. Ugyanezt a témát 10 órás kurzusokban már többször leadtam a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskolájában. Ezek, Németországgal kiegészülve, kifejezetten az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak államberendezkedéséről szóltak.

A külföldi vendégoktatói meghívások is a program témájához, vagy magához az Osztrák-Magyar Monarchiához kapcsolódtak. A terjedelmi korlátok miatt erről már nem készítettem külön mellékletet, de egy rövid felsorolást adnék róla:

- 2010. december 16-án a Bécsi Egyetem Jogi Karán „Der Ausgleich und Ungarn” [„A kiegyezés és Magyarország”] címmel tartottam egy két órás tanrendi előadást.
- 2011. március 28 és április 1-e között a Sziléziai Egyetem [Katowice] Jog- és Közigazgatástudományi Karán "Die ungarische Verfassungsentwicklung nach 1848" [„Az 1848 utáni magyar alkotmányfejlődés”] címmel, lengyel tolmácsolással 5 órás tanrendi előadás.
- 2011. május 17-én a Jagelló Egyetem [Krakkó] Jog- és Közigazgatástudományi Karán „Komparative mitteleuropäische Verfassungsrecht 1918-1938” [„Összehasonlító közép-európai alkotmányjog 1918-1938”] címmel 2 órás szeminárium.
- 2012. május 14 és 17-e között a Jagelló Egyetem [Krakkó] Jog- és Közigazgatástudományi Karán „Das neue ungarische Grundgesetz” [„Az új magyar Alaptörvény”] 5 órás szeminárium.
- 2012. december 3-án a Károly Egyetem [Prága] Bölcsészettudományi Karán (Történelem Intézet) "Die ungarische Verfassungslage nach dem Ausgleich" ["A magyar közjogi helyzet a kiegyezést követően"] címmel 2 órás szeminárium.
- 2013. január 15-én a Passai Egyetem Bölcsészettudományi Karán (Új- és Legújabbkori Történelem Tanszék) „Die Folgen des Ersten Weltkrieges in der ungarischen Verfassungsentwicklung“ ["Az első világháború következményei a magyar alkotmányfejlődésben"] címmel 2 órás szeminárium.

Budapest, 2013-02-25

Dr. Szabó István
Projektvezető

I. SZÁMÚ MELLÉKLET

A kutatási programmal összefüggő publikációs tevékenység

[Könyv]

I/1) Ausztria államszervezete 1918-1955 PPKE JÁK Budapest 2010. (1,400.000 karakter) 624. p. [ISSN 1417-7285 (fősorozat), ISSN 2061-5191 (alsorozat), ISBN 978-963-9206-78-6]

[Idegen nyelvű cikkek, tanulmányok]

I/2) Die Analogien zwischen dem Grundgesetz und der ungarischen Verfassung (das Kanzlersystem) [*A Grundgesetz és a magyar alkotmány közötti párhuzamok (a kancellári rendszer)*] In: *Verfassung im Zeitalter der Europäisierung und Globalisierung.* (szerk: Piotr Czarny – Piotr Tuleja – Krzysztof Wojtyczek). Krakow: Księgarnia Akademicka, 2011. 169-184. o.

I/3) Der Strafprozess gegen das Staatsoberhaupt. [*Az államfővel szembeni büntetőeljárás*] In: *Institutions of Legal History with special regard to Legal Culture and History.* (szerk: Béli Gábor, Duchonová Diana, Fundarková Anna, Kajtár István, Peres Zsuzsanna) Pécs; Bratislava: PTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2011. 263-273.

I/4) Das Staatsoberhaupt und der Regierungschef in dem heutigen deutschen und ungarischen Verfassungssystem. [*Államfő és kormányfő a mai német és magyar alkotmányos rendszerben*] In: *Das Staatsoberhaupt in der Zwischenkriegszeit.* (szerk: Wilhelm Brauner, István Szabó) Budapest: Péter Pázmány Katholische Universität, 2011. 179-204. o.

I/5) Staatsoberhaupt und Parlamentarismus in Ungarn 1867, 1920, 1946, 1989/1990. [*Államfő és parlamentarizmus Magyarországon 1867, 1920, 1946, 1989/1990*] In: *Das Staatsoberhaupt in der Zwischenkriegszeit.* (szerk: Wilhelm Brauner, István Szabó) Budapest: Péter Pázmány Katholische Universität, 2011. 165-176. o.

I/6) Das Parlamentsauflösungsrecht des Staatsoberhauptes Ungarns. [*Az államfő parlament-felosztási joga Magyarországon*] In: *Maria Helena da Cruz: Parlamentos: a Lei, a Prática e as Representações. Da Idade Média à Actualidade.* Lisboa: Assembleia da República, 2010. (ISBN 9789725565513) 191-197

I/7) Die Abdankung König Karls IV. von Ungarn 1918. [*IV. Károly 1918-as magyarországi lemondása.*] In: *Susan Richter/Dirk Dirbach (Hg.): THRONVERZICHT (Die Abdankung in Monarchien vom Mittelalter bis in die Neuzeit),* Böhlau Verlag Köln Weimar Wien 2010, (ISBN 978-3-412-20535-5) 141-151.

I/8) Das ungarische Wahlrecht am Anfang des 20. Jahrhunderts. [*Magyar választójog a XX. század elején.*] In: Rechtshistorische Reihe 400, Thomas Simon (Hrsg.): Hundert Jahre allgemeines und gleiches Wahlrecht in Österreich, Peter Lang, Frankfurt am Main 2010, (ISSN 0344-290X, ISBN 978-3-631-57250-4) 277-285.

I/9) Die Stellvertretung des Staatsoberhauptes in Ungarn zwischen 1920 und 1944. [*Az államfő helyettesítése Magyarországon 1920 és 1944 között*] In: Czasopismo Prawno-Historyczne Tom. LXI.-Zesyt 2. Poznan 2009. 221-232. o.

[*Magyar nyelvű cikkek, tanulmányok*]

I/10) Konfliktuspontok Románia elnökének jogállásában. In: Csink Lóránt – Szabó István (szerk.): Az államfő jogállása I. Budapest: Pázmány Press, 2013. 89-110.o.

I/11) Az Országgyűlés feloszlata (feloszlása). In: Drinóczi Tímea – Jakab András (szerk.): Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011. II. Budapest: Pázmány Press, 2013. 439-465.o.

I/12) Az állami egység és a birodalmi eszme kapcsolata a 19. századi német közjogban. In: Frank Tibor (szerk.): Németföldről Németországba: Magyar kutatók tanulmányai a német történelemről. Budapest: Gondolat Kiadó, 2012. 75-92. o.

I/13. A „kolozsvári házasság”. In: Tattay Levente, Pogácsás Anett, Molnár Sarolta (szerk.): Pro Vita et Scientia: Ünnepi kötet Jobbágyi Gábor 65. születésnapja alkalmából. Budapest: PPKE, Szent István Társulat, 2012. 289-299. o.

I/14) Károlyi Mihály és a legitimitás kérdése (1918. október-1919. március) In: Rubicon 2012/6. 66-69. o.

I/15) A felségsértés tényállása a Csemegi-kódexben. In: Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica Tomus XXIX/1. (2011) 107-117. o.

I/16) A közigazgatási bíráskodás múltja és jövője. In: Közérdekvédelem. A közigazgatási bíráskodás múltja és jövője. (szerk: Varga Zs. András – Fröhlich Johanna) A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának könyvei: Tanulmányok 3. PPKE JÁK – KIM, Budapest 2011. 125-136. o.

I/17. A bírói normakontroll bevezetése az 1869. évi IV. törvénycikkben. In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): Konferencia a bírói hatalomról és az állampolgárságról. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó - Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2011. 175-184. o.

I/18) A Nemzetgyűlés feloszlata az 1946. évi I. tc. szerint. In: Emlékkönyv Ruzsoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára (Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Tomus LXXIII. Fasciculus 1-64.) Szeged 2010. 833-852. o.

I/19) A királyi főkegyúri jog kérdése a két világháború közötti Magyarországon.
In: Iustum Aequum Salutare VI. 2010/1. 103-117. o.

I/20) Károlyi Mihály és a legitimitás kérdése (1918. október-1919. március) In:
Rubicon 2010/10. 50-51. o.

I/21) Közjogi bíraskodás az I. Osztrák Köztársaságban. In: Iustum Aequum Salutare
V. 2009/4. 65-83. o.

I/22) Az 1934-es osztrák alkotmány jellegzetességei. In: Publicationes Universitatis
Miskolciensis Sectio Juridica et Politica Tomus XXVII/1. (2009) 195-215. o.

II. SZÁMÚ MELLÉKLET

A kutatási programmal összefüggő konferenciák szervezése

[Nemzetközi konferenciák]

II/1.

Címe: Das Staatsoberhaupt in der Zwischenkriegszeit und seine Wirkung auf das heutige Verfassungssystem

[Az államfő a két világháború közötti időszakban és hatása a mai alkotmányos rendszerre]

Helye: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar

Ideje: 2010. április 16-17.

Résztevők:

http://majt.elte.hu/Tanszekek/Majt/Aktualis/docs/2010/das_staatsobehaupt.pdf

II/2.

Címe: Die bundesstaatlichen Staatsorganisationen

[Szövetségi állami szerveződések]

Helye: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar

Ideje: 2011. november 25-26.

Résztevők: <http://www.kas.de/ungarn/de/events/48824/>

[Magyar nyelvű konferenciák]

II/3.

Címe: Az államfői intézmény

Helye: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar

Ideje: 2012. június 6.

Résztevők: <http://users.atw.hu/szbrtt/Korlevel/2012-28-01.pdf>

III. számú melléklet

A kutatási programmal összefüggő konferencia előadások

[Nemzetközi konferenciák]

III/1) Das Parlamentsauflösungsrecht des Staatsoberhauptes Ungarns

(Az államfő parlament feloszlatási joga Magyarországon)

Ideje: 2009. szeptember 1-4

Helye: Lisszabon (Assembleia da República)

Rendezvény: 60th Conference of the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions

III/2) Die Analogien zwischen dem Grundgesetz und der Verfassung Ungarns (das Kanzlersystem)

[Párhuzamok a Grundgesetz és a magyar alkotmány között (a kancellári rendszer)]

Ideje: 2009. november 26-27.

Helye: Krakó (Uniwersytet Jagielloński)

Rendezvény: Verfassung im Zeitalter von Globalisierung und Europäisierung (internationale Konferenz aus Anlass des 60. Jubiläums der Verabschiedung des Grundgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland)

III/3) Staatsoberhaupt und Parlamentarismus in Ungarn 1920, 1946, 1989/1990.

(Államfő és parlamentarizmus Magyarországon 1867, 1920, 1946, 1989/1990)

Ideje: 2010. április 16-17.

Helye: Budapest (Pázmány Péter Katolikus Egyetem)

Rendezvény: „Das Staatsoberhaupt in der Zwischenkriegszeit und seine Wirkung auf das heutige Verfassungssystem“

III/4) Der Strafprozess gegen das Staatsoberhaupt

(Az államfővel szembeni büntetőeljárás)

Ideje: 2010. november 18-20.

Helye: Pécsi Tudományegyetem ÁJK

Rendezvény: Institutions of Legal History

III/5) Das ungarische Parlamentsmodell in der Zwischenkriegszeit

(A két világháború közötti magyar parlamenti modell)

Ideje: 2011. szeptember 5-10.

Helye: Palermo-Messina

Rendezvény: 62th Conference of the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions

III/6) Die Frage der staatlichen Kontinuität Ungarns nach 1918 und die Rolle seines Staatsoberhauptes

(Az állami kontinuitás kérdése az 1918 utáni Magyarországon és az államfő szerepe)

Ideje: 2011. november 11.

Helye: Bécs (Wien), Parlament

Rendezvény: "Die Verfassung im Wandel der Zeit: 1918–1928"

III/7) Die Frage der Staatlichkeit des Habsburger Reichs nach dem Ausgleich

(A Habsburg Birodalom államiségének kérdése a kiegyezés után)

Ideje: 2011. november 25-26.

Helye: Budapest [Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar]

Rendezvény: Die Bundesstaatliche Staatsorganisationen

III/8) Der Zensus im ungarischen Wahlrecht (1848-1918)

[Cenzusok a magyar választójogban (1848-1918)]

Ideje: 2012. szeptember 5-7.

Helye: Cadiz (Spanyolország)

Rendezvény: 63th Conference of the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions

III/9) Das Volk, als die Quelle der Staatsgewalt: das Wahlrecht in Ungarn 1920-1922

(A nép, mint a közhatalom forrása: a választójog Magyarországon 1920-1922)

Ideje: 2012. november 12-13

Helye: Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar

Rendezvény: "Gemeinwohl-Sozialstaat-Guter Staat" c. konferencia

III/10) Staatsbürgerschaft im föderalen System - Doppelstaatsbürgerschaft zwischen Mitgliedsstaaten

(Állampolgárság a föderális rendszerekben – a tagállamok közötti kettős állampolgárság)

Ideje: 2012. október 26.

Helye: Andrássy Gyula Németnyelvű Egyetem

Rendezvény: Wissenschaftliches Kolloquium «Das Konzept des (Staats-)Bürgers»

III/11) Die Frage der Staatsform in Ungarn 1918/1920

(Az államforma kérdése Magyarországon 1918/1920)

Ideje: 2012. december 4.

Helye: Cseh Tudományos Akadémia, Történelem Intézet (Prága)

Rendezvény: Meghívásra tartott önálló előadás

[Magyar nyelvű konferenciák]

III/12) A királyi főkegyúri jog problémája a két világháború közötti Magyarországon

Ideje: 2009. március 18.

Helye: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar

Rendezvény: Millennium Dioecesis Albae Iuliensis 1009-2009 (Ezer éves a Gyulafehérvári Főegyházmege)

III/13) Az Országgyűlés feloszlata (feloszlása)

Ideje: 2011. február 4.

Helye: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar

Rendezvény: Konferencia az alkotmányozásról

III/14) Az 1949-es alkotmány és következményei

Ideje: 2011. november 10

Helye: Budapest (Gellért Szálló)

Rendezvény:

III/15) Az államfő szerepe a kormányalakításban

Ideje: 2012. április 19.

Helye: Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Rendezvény:

III/16) Konfliktuspontok Románia Elnökének jogállásában

Ideje: 2012. május 6.

Helye: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar

Rendezvény: Az államfő jogállása